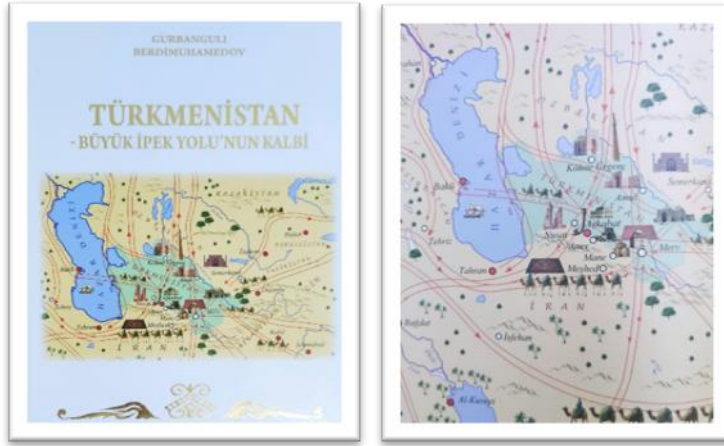

Budulgan, Seyit Ali. (2021). “Türkmenistan- Büyük İpek Yolu’nun Kalbi Adlı Eser”. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 5 (1), 111-116.

Tanıtım Yazısı

KİTAP TANITIMI
BOOK INTRODUCTION

“TÜRKMENİSTAN- BÜYÜK İPEK YOLU’NUN KALBİ” ADLI ESER*

The Book Named “Turkmenistan- Heart of The Great Silk Road”

Hazırlayan: Seyit Ali BUDULGAN**

“Türkmenistan– Büyük İpek Yolu’nun Kalbi” adlı eser, Türkmenistan Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov tarafından, İpek Yolu ve Türkmenistan coğrafyasındaki tarihî gelişmeleri, İpek Yolu’nun tarihini konu alan masal ve rivayetleri okuyuculara aktarmak amacıyla kaleme alınmıştır. Ayrıca Türkmenistan’ın İpek Yolu üzerindeki stratejik konumu, zengin maddi ve manevi kültür varlıkları ile ortaya konularak, Türkmenistan’ın üzerinde çalıştığı ekonomik, lojistik vb. konulara değinilmiş; böylece ülkenin uluslararası prestijinin artırılması hedeflenmiştir. Eserde, Türkmenistan Ressamlar Birliği üyelerinin resimleri yanı sıra Büyük Saparmurat Türkmenbaşı Güzel Sanatlar Müzesi ve Türkmenistan Devlet Sanatlar Akademisi’nin arşivinde bulunan resimler kullanılmıştır. Eser, TÜRKSOY Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı tarafından 2017 yılında

* DOI: 10.34189/asyam.5.1.011

** Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Asya Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, seyit.budulgan@hbv.edu.tr, ORCID ID:<https://orcid.org/0000-0002-3140-8098>

basılmıştır. Türkmenistan Devlet Başkanı Gurbanguli Berdimuhamedov'un eseri, Doç. Dr. Berdi Sarıyev, Dr. Emrah Yılmaz ve Dr. Tuğba Yılmaz tarafından Türkmenceden Türkçeye aktarılmıştır. 96x60 ebadında kuşe kâğıda basılan eser 303 sayfadır.

“*Türkmenistan-Büyük İpek Yolu'nun Kalbi*” adlı eser, “Önsöz”, “Giriş” ve “Sonsöz” kısımları hariç olmak üzere toplam “Altı” bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm “*Ceyhun Sahili*”, İkinci Bölüm “*Kadim Merv*”, Üçüncü Bölüm “*Saraks ile Anev Arasında*”, Dördüncü Bölüm “*Nusay'dan Dehistan'a Kadar*”, Beşinci Bölüm “*Dışoğuz'un Kadim Toprağında*”, Altıncı Bölüm “*Masallar Dünyasında*” başlıklarından oluşmaktadır.

Eserin “Önsöz” kısmına, Türkmenlerin üstün vasıfları ve erdemlerinden bahsedilerek başlanmış, Türkmenlerin erdem ve siyasi güçlerinin kaynaklarının araştırılması için Arap halifelerinin araştırma yaptırıldıklarına dair rivayetler aktarılmıştır. Türkmenistan'ın yeraltı ve yerüstü zenginlikleri ile sanayisi, ekonomik yapısı vb. konularda bilgi verilen kısımda, Türkmenistan'ın SSCB sonrası dönemde bir geçiş aşamasında olduğu vurgulanmıştır. Yirminci yüzyılın yetmiş yılını SSCB hakimiyetinde geçirdiği belirtilen ülkede elbette sosyalist ekonomiden serbest ekonomiye geçişte zorluklar yaşanacağı ifade edilmiş, Türkmenistan'ın küresel ekonomiye adapte olma çabaları açıklanmıştır. İpek Yolu'nun ana hatlarının ve geçiş güzergahlarının belirtildiği kısımda, İpek Yolu'nun maddi ve manevi kültür açısından günümüz ve gelecek için Türkmen halkına güç verdiği ifade edilmiştir. 2016 yılında ilan edilen “Mirasa Saygı Duymak ve Geliştirmek Yılı” ile ülkede tarih ve kültüre olan ilgideki artış ile Parıztepe ve diğer yerlerde gerçekleştirilen arkeolojik kazılar hakkında bilgi verilmiştir. Önsöz kısmında yalnızca Türkmenistan ve Türkmen halkı hakkında tarihî-güncel bilgiler paylaşılacakla kalınmamış, Türkmenistan'ın geçiş güzergahları üzerindeki stratejik konumu vurgulanarak İpek Yolu'nun “yeniden” oluşmasında ortaya çıkardığı etkiler ile bu stratejik gücün komşu devletler ile ikili ve çoklu ilişkilerdeki desteği ortaya konulmuştur.

“Giriş” kısmında, İpek Yolu'nun nasıl ortaya çıktığı ve uluslararası ticari öneminden bahisle, İpek Yolu üzerinde bulunan ülkelerin hızla kalkındıkları ifade edilmiştir. Bahsi geçen kalkınma yalnızca ekonomik yönde olmamış, İpek Yolu üzerinde bulunan ülkelerin şehirleri, sosyokültürel yapıları da gelişmiştir. Türkmenler kitaba ve okumaya önem vermişlerdir. Bu kısımda okumanın bir toplum için önemi çeşitli rivayet ve masallar anlatılarak, okumanın iyiliklere kapı aralayacağı vurgulanmış; hatta okumaya bir çeşit kutsallık atfedilmiştir. Türkmen halk edebiyatının temel meselelerinin de işlendiği bu kısımda Türkmen sosyal yaşamının kültürel yapıları hakkında bilgi verilmiştir. İpek Yolu'nu kullanan tüccarlar ve seyyahlar zaman zaman alimlere danışmışlar ve onlardan öğütler almışlardır. İpek Yolu yalnızca ürünlerin taşındığı ekonomik bir güzergâh olmamış; ayrıca kültür ve inançların da harmanlandığı bir yer olmuştur. Giriş kısmında Türkistan bölgesi için tarih yazıcılığının önemi işlenmiş, bölgeyi konu alan Arap ve Avrupalı tarihçiler hakkında da bilgiler verilmiştir. Rivayet ve masalların sıklıkla kullanıldığı eserde, rivayet ve masalların Türkmen gençlerinin eğitimleri için büyük bir öneme sahip olduğu vurgulanmıştır.

“*Ceyhun Sahili*” başlıklı birinci bölümde, Çin'den batıya giden kervanların, Amuderya üzerinden Amul'a geldikleri ve Amul'un İpek Yolu için ana merkezlerden biri olduğu belirtilmiştir. Bu bölümde Amuderya çevresinde kurulan bazı şehirlerin tarihleri hakkında bilgi verilmiştir. Bölgenin Arap fetihlerinden önceki ve sonraki tarihine kısaca değinilen bölümde, Molla Nefes gibi Türkmen şairlerinin eserlerinde işledikleri ahlak anlayışı ve kâmil insan kavramlarına değinilmiştir. Günümüzde “Dağ-Maden Zenginleştirme Kompleksi” gibi projelerle bölgenin turistik öneminin arttırıldığı belirtilmiş, dağ altı mağaraları ve dağ-maden tesisleri hakkında bilgi verilmiştir.

“*Kadim Merv*” başlıklı ikinci bölümde, Merv bölgesi ve Merv şehrinin tarihi hakkında bilgiler verildikten sonra, eski zamanlarda batıda nasıl tüm yolların Roma'ya çıktığı söyleniyorsa, Doğu'da da tüm yolların Merv'e çıktığı ifade edilerek, Merv'in kültürel ve ekonomik değeri vurgulanmıştır. Merv şehrinin Orta Çağ'da gelişiminin doruk noktasına ulaştığı, Semerkand, Buhara ve Pencikent gibi döneminin ünlü şehirlerini dahi gölgede bıraktığı ifade edilmiştir. Merv şehri yalnızca ekonomik bir merkez olmamış, kültürel olarak gelişmiş ve bir ilim-sanat merkezi haline gelmiştir. İpek Yolu'nda ticaret yapan kervanlar Merv'e yalnızca dışarıdan ürün getirmemişler, Merv'in yerli ürünlerini de dünyaya taşımışlardır. Bu bölümde Merv'in yerli ürünlerinin, deri, yastık, eyer, at koşum takımları, deri sadaklar, ok, yay, mızrak, barut, türlü makaslar, çeşitli ev malzemeleri, renkli camlar, ipek, pamuk

ürünleri, ilaçlar, deve, at vb. hayvanların olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bölgede bulunan Sultan Sencer Türbesi gibi tarihi yapılar hakkında bilgiler verilmiştir.

“*Sarabs ile Anev Arasında*” başlıklı üçüncü bölümde, Sarabs ve bölgede hakimiyet kuran hanedanlar hakkında çeşitli bilgiler verilmiştir. Çeşitli rivayetlere göre Sarabs’ın kuruluşu Efrasiyap ile ilişkilendirilmiştir. İpek Yolu’nda Marı’dan batıya ilerlenince Sarabs’a, Sarabs’tan da ileri gidince Nişabur, Herat ve Nusay’a ulaşıldığı belirtilmiştir. Büyük Selçuklu Devleti döneminde Sarabs maddi ve kültürel açıdan gelişmiş, bu dönemde Sarabs Baba, Lokman Baba, Yarıkümbet, Mane Baba türbeleri, Cargürgen Minaresi ve Nişabur Yolu üzerinde bulunan Rabat Şeref Kervansarayını gibi eserler inşa edilmiştir.

“*Nusay’dan Dehistan’a Kadar*” başlıklı dördüncü bölümde, Nusay’ın günümüzdeki konumu ve tarihinden bahsedilmiştir. Nusay, Aşkat’da bulunan Bağır kasabası civarında bulunmaktadır ve Eski-Yeni Nusay olmak üzere iki kaleden oluşmaktadır. Bölge tarihi işlenirken, eski dönemlerde Partlar ile Romalıların bölgedeki faaliyetlerine, ayrıca Zerdüştlük inancına da değinilmiştir. Nusay şehrinin sanatta ilerlemiş bir topluma sahip olduğu günümüzde ulaşılan heykel kalıntılarından anlaşılmaktadır. Orta Çağ’da Nusay’a “Küçük Suriye” de denmiştir. Nusay’a bu adın verilmesinin temel sebebi bölgenin mukaddes sayılan yerler ve türbeler açısından zengin oluşudur. İlgili bölümde günümüzde bölgede gerçekleştirilen arkeolojik çalışmalar hakkında da bilgiler verilmiştir.

“*Dışoğuz’un Kadim Toprağında*” başlıklı beşinci bölümde, günümüz Dışoğuz vilayetinin sınırlarından ve tarihinden bahsedilmiştir. Dışoğuz vilayeti tarihte Harezmi olarak adlandırılmıştır. Çöllerle kaplı Harezmi bölgesi Amuderya ve yeraltı su kaynaklarından faydalanılarak zengin bir tarım bölgesi haline getirilmiştir. Bu bölümde Harezmi bölgesinde kurulan devletler, Harezmi bölgesinin şehirleri hakkında bilgiler halk hikayelerinden de yararlanılarak okuyucuya aktarılmıştır. Cengiz Han ve Moğol ordularının Harezmi’i ele geçirmesi anlatılmıştır. Bölgeye dair halk hikayeleri ve efsanelerin günümüzde tiyatrolarda canlandırılarak yaşatılmaya devam edildiği belirtilmiştir.

“*Masallar Dünyasında*” başlıklı altıncı bölümde, eserde anlatılan hikâye ve rivayetlerin çevre halkların hikâye ve rivayetleri ile örtüştüğü, okuyucuya açıkça gösterilmeden bir karşılaştırma yapıldığı ifade edilmiştir. Sözlü edebiyatın gelişiminin anlatıldığı bölümde, yaşam tarzının sözlü geleneğin yayılmasındaki etkisi açıklanmıştır. Uzun yolculuklara çıkan insanlar zaman zaman kervansaraylarda ve zaman zaman çöllerde konaklamışlar, bu konaklamalar sırasında da birbirleri ile iletişime geçmişlerdir. Birbirlerine çeşitli hikayeler anlatan insanlar farklı kültürlerden etkilenmişler ve yabancı kültürlerle ait masal, efsane vb. sözlü gelenek ürünlerini millileştirerek kendi halklarına da mal etmişlerdir.

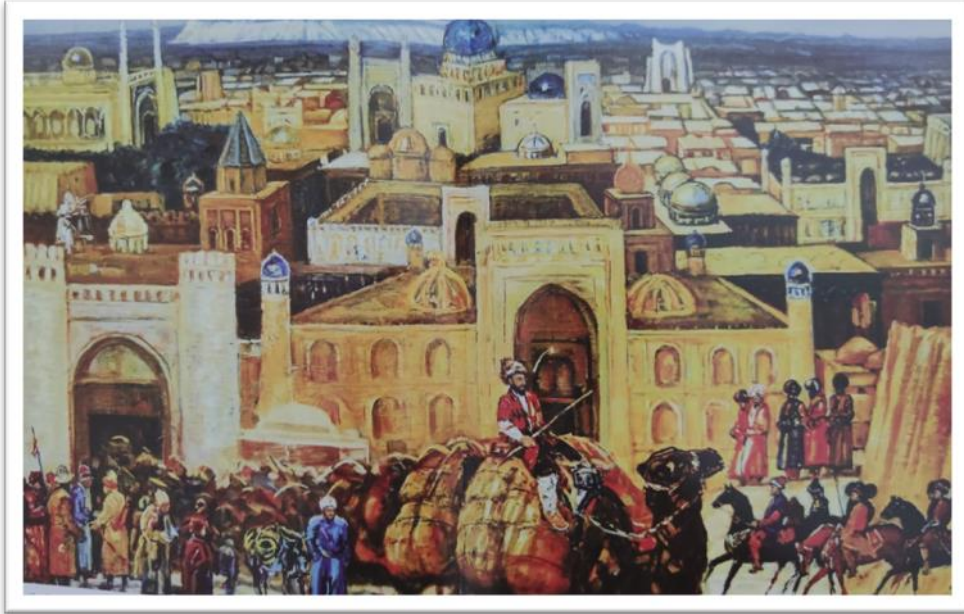
“*Son Söz*” kısmında, günümüzde deve kervanları ile seyahat ve ticaret yapılmadığı; buna karşın internet vasıtasıyla insanların dünya üzerinde diledikleri herhangi bir noktaya ulaşabilecekleri ifade edilmiştir. Türkmenistan’ın yalnızca tarih ve arkeoloji çalışmaları ile geçmişini değil; aynı zamanda farklı çalışmalar ile geleceğini de aydınlatmaya çalıştığı belirtilmiştir. Türkmenistan’da fiber optik haberleşme ağlarının kurulması, hava, deniz ve kara yolu taşımacılığında altyapı çalışmaları gerçekleştirildiği, Avrasya ekonomik ilişkilerinde önemli bir yer temin etmek için çalışmalar yapıldığı vurgulanmıştır. Son olarak İpek Yolu’nun önemi açıklanmış, bu eser ile Türkmenistan’ın mevcut mirasının önemini, gelecek kuşaklara aktarmanın amaçlandığı ifade edilmiştir.

Ekler

Ek 1: Tarih'in Yankısı (s. 82).

Ek 2: Büyük Şehirden Uzun Bir Yolculuğa (s. 118).

Ek 3: Misafirlerin Karşılması (s. 144).

Ek 4: Kadim Şehrin Dükkanları (s. 275)

